

ADALETİN MECCANİLİĞİ MESELESİ (1)

Yazan : Dr. iur Abdullah Pulat GÖZÜBÜYÜK

Klâsik adalet edebiyatında ve hususiyle Usul Hukukunda Adalet'in başlıca üç vasfı üzerinde durulur :

A — Tarafsızlık (impartialite; **B — Çabukluk** (célérité) ve **Meccanilik** (Gratuite).

Adaletin, gerçekleşmesinde, tarafsızlığı, çabukluğu kadar ucuzluğu da aynı derecede önemlidir. İsviçre Vaud kantonu hukukcuların son zamanlarda üzerinde durdukları önemli konulardan biri de «Adaletin ucuzluğu» olmuştur. Bu konuyu kanton avukatlarından Bay Agenar Krafft Anayasanın tanıdığı «Müracaat hakkı» na dayanarak Kanton Yasama Meclisine getirmiştir (2).

Adaleti meccanileştirmek ve şayet buna imkân olmadığı takdirde, adli masrafların azaltılarak orta sınıfın adalette taraf olabilmelerini mümkün kılacak tedbirlerin alınması.

Teklif sahibi Bay Krafft Yasama Meclisi üyelerine Sokrat'ın bir sözünü ve Montaigne'nin IV Henri'ye yaptığı bir tavsiyeyi hatırlatmıştır :

Sokrat, Anina'da adli masraf olmadan, ölüm bile mümkün değildir, demişti.

Fransada Bordeaux Belediye Başkanı Montaigne 1584 yılında müstakbel IV. Henri tarafından bu konuda sorulan suale; usulde yapılacak yenileştirmede adaletin meccaniliği reyinde olduğunu bildirmişti.

Adli veya idari bir yargı merciine herhangi bir uyuşmazlığın çözülmesi maksadiyle müracaat yapılabilmesi için belli masrafların ödenmesi lâzım gelmektedir. Fakir olanlar için meccani adli yardım tanınmıştır. Ancak meccani adli yardımın yükünü avukatlar çekmektedir. Meccani adli yardım dolayısıyla görevlendirilen avukatlara verilen ödenek tatmin edici değildir.

Hakkını adli mercilere müracaat suretiyle aramak mecburiyetinde bulunan orta sınıfa mensup olanların durumunu masraflar bakımından incelemek de zaruridir. Orta sınıfa mensup olanlardan bir çoğu icap eden masrafları ödeyecek malî iktidara sahip bulunmamaları sebebiyle hakkını aramaktan vazgeçmektedirler. Bu hal, vatandaşların hakkını aramak için yetkili yargısal yerlere başvurma hususunda tanınan neşitliği ihlâl etmektedir.

(1) Cumhuriyet, 11/6/1958.

(2) Tribune de Geneve, 22/8/1955.

Adalet alanında kanunların tabiki hiç bir sebeple imkânsız veya nazari kalmalıdır. Adaletin gayesi herkese hakkı olanı vermektir. Hiç kimse, malî imkânlarla sahib olmaması yüzünden, hakkını kullanmaktan vazgeçmeğe mecbur edilmemelidir.

Belki bugün, devlet hazinesinin mahdud imkânları gözönüne tutularak adaleti tamamıyla meccani olması istenemez ise de, adaletin hazinenin yardımcıları yani onun bir gelir vasıtası haline sokan masraflarda esaslı ve kökten bir indirme yapılması istenebilir.

Kanun hiç bir zaman ve hiç bir halde ,kötü niyete prim durumuna düşmemelidir. Adli masrafların ağırlığı sebebiyle yetkili yargı mercilerine hak sahiblerinin müracaat edememeleri ancak kötü niyetli, haksız kişilerin işine yaramaktadır. İşte bütün mesele bu durumun en kestirme yoldan düzeltilmesidir.

İsviçreli hukukçu bu bakımdan tamamıyla yerinde ve zamanında çok önemli bir adalet konusunu ele almış bulunuyor.

Uzun zamandanberi, bizim de zihnimizi kurcalayan bu meselenin bir tesadüfle İsviçrede ele alınmış olması konunun tarafımızdan incelenmesine güzel bir vesile teşkil etmiştir.

Bizde 5887 sayılı ve 25/2/1952 tarihli **Harçlar Kanunu** birinci maddesinde harç alınacak mevzuları saymaktadır. Gerçeği ifade yönünden üzüntü ile belirtilebilir ki bizde de harçlar oldukça ağırdır ve cidden orta halli vatandaşların en meşru haklarını aramaya engel olmaktadır .

İlmî ve teknik bakımdan mevzu hakkında müsbet ve verimli neticeler sağlayacak görüşlerin belirmesini ümit ve temenni ederiz.